

הלכות מגלה סימן תרצג

ביאורים ומוספים

סימן תרצג

סדר תפלת פורים

[משניב ס"ק א]

ואחר אפירת יצאתה קדיש וכו', דיוכל גספן לומר 'תתקבל' וכו', קדיש אחר שמונה עשרה.

(1) אבל אחר קריאת המגילה, כתב לקמן (ס"ק יא) שאין אומרים קדיש, ולא כאלו שאומרים או קדיש, ואינו נכון.

(2) והוסיף הא"ר (ס"ק ה) שכן מנהג העולם, וכן כתב הערוך השלחן (ס"ב), אכן, למעשה כתב הערוך השלחן, שיותר נכון לומר אחר יצאתה קדיש שלם בלא תתקבל, כיון שעיקר הנוסח יתקבל על צלותהו' הוא על תפילת שמונה עשרה, וכיון שכבר אמרוהו אחר שמונה עשרה, אין לחזור ולאמרו שנית, וכן ראוי להנהיג, וכן כתב בלוח ארץ ישראל (פורים) ובסידור יעביץ (דיני קריאת המגילה אות ו ס"ק יח) ובסידור דרך החיים (דיני תפלת פורים אות א), וכן כתב בליקוטי מהרי"ח (חיג סדר מנהגי פורים ד"ה קדיש) שכן נהגים.

(3) ואף שבלידה אומרים קדיש שלם (עם התקבל) מיד לאחר שמונה עשרה, כדי שלא תהיה קריאת המגילה הפסק בין הקדיש לשמונה עשרה, כתב הא"ר (ס"ק ד) שבשחרית כיון שנהגים תמיד להפסיק בקריאת התורה, אין קריאת המגילה נחשבת להפסק בין התפילה לקדיש, מה שאין כן בלידה שאין דרך להפסיק בין התפילה לקדיש, נחשבת הקריאה להפסק, וראה שם וכן במלבושי יום טוב (ס"ק א) עוד טעמים בזה.

[משניב ס"ק ב]

במוצאי ערב הקבלה.

(4) אמנם, בביה"ל לעיל (סי' רצה ד"ה אבל) הביא שיש בזה מהלוקה, וכתב שהמנהג הוא לומר 'יתן לך' קודם הברכה, וכן כתב בשערי צדק לעיל (סי' רצה ס"ק א). וכן כתב לעיל (סי' תרפא ס"ק ב) לענין מוצאי שבת הנוכה, שמרליקים נר הנוכה ואחר כך אומרים 'יתן לך' ואחר כך מברילים. וכן כתב הפמ"ג (משניב ס"ק א) שלפי מנהגינו שאומרים בשאר ימות השנה 'יתן לך' קודם הברכה, הוא הדין כשחל פורים במוצאי שבת.

[משניב ס"ק ג]

ואחר כך מקדישין וכו', קאמרין לה.

(5) ומשמע שגם ברכת 'בורא מאורי האש' מברכים רק לאחר קריאת המגילה, וכן כתב הפמ"ג (משניב ס"ק א) [וראה בשיירי כנסת הגדולה שהסתפק אם כיוצא הרמ"א יאחר כך מברילים, היא גם על ברכת הנר]. וכן כתב בשערי צדק לעיל (סי' רצה ס"ק ג) והוסיף, שלא נוהגים בזה כדעת הכל בו שכתב (סוף סי' מא) שכשקוראים את המגילה לאור הנר קודם הברכה, צריך לברך קודם לכן על הנר כדי שלא יהנו ממנו בלא ברכה, וכן כתב הערוך השלחן (ס"ג) שיברכו על האש לאחר המגילה.

ואף שנהנה מן האור קודם הברכה [וזה טעם הסוברים שיברך על הנר קודם קריאת המגילה כמבואר בשערי תשובה (ס"ק א)], כתב הכנסת הגדולה (הגב"י) בשם מהרי"ש הלוי [הובא בשערי תשובה] שברכת 'בורא מאורי האש' אינה ברכת הנהנין [שהרי הנאת הנר נפטרת כבר בברכת 'יצור המאורות' של שחרית], אלא נתקנה זכר לבריאת האש במוצאי שבת על ידי אדם הראשון [וכמבואר במשניב לעיל (סי' רצה ס"ק א)], וכן כתב במשניב לעיל (סי' רצו ס"ק ד) לענין ברכת הריח, שלא תיקנו ברכה על הנאה שאינה

כנסת לגוף [וראה תוס' פסחים נג, ב ד"ה אין], וכן כתב בביה"ל לעיל (סי' רצו ס"ה ד"ה לא) בשם הרא"ש שברכת הנר אינה ברכת הנהנין, שהרי אין מברכים אותה בכל פעם כשוראה את האור. [וראה בביה"ל לעיל (סי' ריג ס"א ד"ה על), שהביא דעת המג"א שמשמע שסובר שהיא ברכת הנהנין, ודעת הפמ"ג שסובר שהיא ברכת השבת וכו' ברכת המצות, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רחצ ס"ק לו)].

אכן לענין קריאת מגילת איכה בתשעה באב שחל במוצאי שבת, כתב לעיל (סי' תקנו ס"ק א) שיש לברך על הנר קודם הקריאה, כדי שלא יהנו מאור הנר בלא ברכה, וכתב השיירי כנסת הגדולה [הובא בשערי תשובה] שלענין קריאת מגילת איכה, אם ימתין עד שיבריל על הכוס במוצאי תשעה באב, כבר לא יוכל לברך 'בורא מאורי האש', כיון שאין מברכים ברכה זו אלא בליל מוצאי שבת, וכן כתב בש"ש"ב (פס"א הע' מז), וראה משניב לעיל (סי' תקצט ס"ק א) ובמה שכתבנו שם.

(6) אכן לענין נר הנוכה במוצאי שבת, אף שכתב השו"ע לעיל (סי' תרפא ס"ב) שידליק נר חנוכה ואחר כך יבדיל, ובמ"א בדבריו המשניב שם (ס"ק ב) שאף שמצות הברכה תדירה יותר, מ"מ עדיף יותר לאחר לצאת מן השבת כל מה שנוכל, ועוד שבהדלקת נר חנוכה יש פרטומי ניטא, מ"מ כתב שם (ס"ק ג) שדעת הט"ז ועוד אחרונים שיש להקדים הברכה לנר חנוכה, משום שמצות הברכה תדירה, ולכן הסיק שם למעשה, שבבית הכנסת אין לשנות המנהג שנהנה להדליק תחילה ואחר כך להבדיל, ובהדלקה שבביתו, דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. אכן לענין קריאת המגילה, כתב הט"ז שם (סוף ס"ק א) שיש להקדים את הקריאה להברכה, אף שלדעתו הברכה קודמת לנר חנוכה, וראה שם מה שביאר לחלק ביניהם [וראה ברע"ת תורה (ס"א) שכתב שהנהוג כדעת הט"ז להקדים הברכה לנר חנוכה שמרליק בביתו, הוא הדין שאם קורא את המגילה ביחוד בביתו, צריך להקדים הברכה לקריאת המגילה, משום שהיא תדירה].

[שערי צדק ס"ק ו]

כן נראה לענין דעתי' וכו', מדהמירו להכביל מכלל וקמץ אחר שהתפלל ערבית.

(7) וכן מבואר במהרי"ל (הל' פורים אות ה) ובמטה נוסח (סי' תתרא) שכתבו שמתפללים ערבית ואומרים 'על הנסים' וממתנינים עד שתחשך.

(8) והיותר זה, כתב השו"ע לעיל (סי' רצה ס"ג) שהוא רק במקום אוגוס, כגון צריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, ולמעשה כתב המשניב שם (ס"ק ט) בשם האחרונים, שאין לעשות כן אף במקום אוגוס, ראה שם הטעמים לזה.

[משניב ס"ק ז]

עין לעיל בסימן תרפב סעיף א, והוא הדין בענין ג' וכו', בסימן תרצה סעיף ג'.

(9) שם כתב השו"ע, שאם נזכר שלא אמר 'על הנסים' תעדיין לא הזכיר את השם בסיום הברכה, אפילו נזכר בין אתה להשם, חזר לעיל הנסים, ואם אמר כבר את השם בסיום הברכה, כתב המשניב שם (ס"ק ד) שיאמר דרך בקשה אחר גמר התפילה קודם יהיו לרצון הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'.

ובטעם הדבר שאינו חוזר אם שכח 'על הנסים' בתפילה, כתב שם (ס"ק ג) לענין הנוכה, שימים אלו אינם מן התורה אלא מדרבנן, ולכן לא תיקנו לחזור כששכח להזכיר.

(10) שהביא שם (ס"ק טו) מהלוקת אחרונים כששכח לומר 'על המשך במילואים עמוד 131

מילואים הלכות מנגלה סימן תרצב המשך מעמוד קודם

וברוך שמו על ברכת תקיעת שופר, והחתם סופר לא מייחזק. וכשהשומע שח באמצע הברכה, כתב בשע"צ לעיל (סי' קסז) ס"ק (נג) לענין ברכת 'המוציא', שלא יצא אף אם יאמר שכיוון השמיע את ברכת המברך, כיון עמה שיצא בשמיעה הוא רק מפני שישומע כעונדו, וזה שייך דוקא כששותק, אבל אם דיבר בשעת הברכה, הוא לא עדיף מהמברך עצמו שאם הפסיק באמצע הברכה בדברים אחרים, לא יצא.

שישומע כעונדו, והרי זה הפסק בברכה, ובדיעבד אם ענה 'ברוך הוא וברוך שמו', הביא שדח"י אדם נשאר בצ"ע אם צריך לחזור ולברך, והנה המשגיב שאין להחמיר בזה בדיעבד, והפנה לעין במגן גבורים שכתב בשם ספר מעשה רוקח שיש לענות 'ברוך הוא וברוך שמו' אף בברכה שיוצא בה ידי חובה, ואין זה הפסק, כיון שעונה כדי להודות ולגדל שמו יתברך והרי הוא מעין הברכה, וכשד"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' נא) כתב שכבת המדרש של החתם סופר היו עונים ברוך הוא

הלכות מנגלה סימן תרצב המשך מעמוד קודם

שאם ביקש מחבירו להזכיר לו להחפלה ולקרוא קריאת שמע, יכול לאכול אף לאחר שהגיע זמן קריאת שמע [במבורר ברמיא (סי' רלב סי' ב) לענין חפילה מנחה (שע"צ שם סי' כא)]. וכן לענין אכילה קודם נטילה לולב כשממתין שיביאו לו לולב, כתב במשגיב לעיל (סי' תרנב סי' ז) שדעת החתם סופר שמוותר לו לאכול בינתיים, כיון שמי שיביא לו את הלולב יזכיר לו לנטלו, וכתב שמי שלבו חלש יכול בהדאי לטנוק על זה, דעת הגר"ח קמבסקי (תורת המועדים סי' א) שגם לענין קריאת המגילה, כשממתין שיביאו לו את המגילה, אם חלש לבו יכול לאכול על סמך זה.

לענין טעימה, כתב בשע"צ שם (סי' ז) שבאופן זה [שממתין שיביאו לו את הלולב] בדאי אין להחמיר לכל אדם [גם כשאינו חש חולשתו]. וביאר הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שבמגילה שמוצתה לקרואה ברבים משום פרסומי ניסא, אסור לטעום גם באופן זה, כי חששו שאפילו טעימה בעלמא תגרום להפסד הקריאה ברבים, וביאר עוד (חשוף חמד מגילה ע"י רמז, אשרי האיש ח"ג פמ"ג אות א) שבאיסור טעימה קודם קריאת המגילה, יש גם פרסומי ניסא טפי, בכך שכולם נותנים לטעום את הקריאה עד לפני שטעמו כלום, וז"ל בשו"ת שלמת חיים (סי' שסח) מה שביאר בדעת המשגיב, שגם בקריאת המגילה כשמעמיד שומר, מותר מעיקר הדין אף לאדם בריא לאכול כמו לענין קריאת שמע, ולאדם חלש [כשטעימה לבר אינה מספיקה לו] מותר לאכול אף ללא העמדת שומר, אלא שראוי להשתדל גם כשהוא חלש להעמיד שומר שיזכיר לו לקרוא לאחר שיאכל [וכתב שם שאין לפניו ספר משגיב], וראה מה שכתבנו לעיל (סי' יד) בשם הגר"ש אויערבך.

(34) וראה מה שכתב לעיל (סי' יד) לענין בין השמשות, וראה גם בשע"צ לעיל (סי' תרפ"ט) לענין האם אומרים 'ספק דרבנן לקולא' בכרך שהוא ספק, ובמה שכתבנו שם.

לחוש שיפגע במשך בהם, ובשע"צ (סי' רלה) סי' יח) הביא שיש מחמירים בכל המלאכות, והוא הדין כאן.

(31) ולענין אכילה קודם קיום מצות 'משלוח מנות' ומתנות לאביונים, דעת הגר"ש אלישיב (חשוף חמד מגילה ע"י קד, ישמח ישראל ע"י קלט, אשרי האיש ח"ג פמ"ו אות יח) שמתורת, כיון שבאכילה זו מקיים מצות סעודה פורים, ואין עדיפות להקדים 'משלוח מנות' ומתנות לאביונים לטעודה פורים, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' קכ"ו), וראה שם עוד טעמים בזה. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (הלכות שלמה פורים פ"ט סי' ט"ז) שראוי שלא לאכול קודם שמקיימים את מצות היום.

[שע"צ סי' ק כז]

דהוא סדקני קבלה¹⁸².

(32) וכן כתב לעיל (סי' תרצ"א) וראה גם מה שכתבנו במשגיב לעיל (סי' תרפ"ט) סי' ו', אמנם במשגיב להלן (סי' טו) לא חילק בזה בין הקריאה של היום לקריאה של הלילה, וראה גם מה שכתבנו במשגיב לעיל (סי' יד).

[משגיב סי' טו]

לקרא את המגילה אחר אכילתו¹⁸³ וכו', משום דהוא דקרי קבלה¹⁸⁴.

(33) ומשמע מדבריו שלאדם בריא אסור לאכול אף אם מבקש מאחר שיזכיר לו לקרוא, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק דיני שהיה וחזרה ע"י יא) שאף אם ממתין לשליח שיביא לו מגילה, אסור לאכול ואף לא לטעום [אם הוא אדם בריא], ואינו יכול לסמוך על כך שהמביא את המגילה יזכיר לו לקרוא אותה [וכן משמע לעיל (סי' יב) שגם כשממתין שיקראו לפניו את המגילה, אסור לו לאכול בינתיים], וכן דעת הגר"ש קרליץ (יד בפורים ע"י טח) שימתין עד הצות אם הוא אדם בריא. אמנם לענין קריאת שמע, כתב לעיל (סי' רלה) סי' יח)

הלכות מנגלה סימן תרצג המשך מעמוד 318

לחזור, ולענין אם הזכיר על הנסים בשאר ימות השנה, ראה לעיל (סי' קח) סי' לח).

ובן עיר שהגיע לכרך בט"ו ומתפלל עם הציבור [באופן שאין לו דין בן כרך, ראה בשו"ע לעיל (סי' תרפ"ח) פרטי הדינים בזה], כתב הגר"ש פאנק (מקראי קודש פורים סי' לו) שכיון שגם כשמצאא בעיר וטעה ואמר 'על הנסים' בט"ו אינו חוזר, משום שיש קצת שייכות להזכרה זו בימים אלו, לכן כשמצאא בציבור שכולם אומרים 'על הנסים', יתכן שיכול לומר עמהם, והאומר לא הפסיד. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (הל' פורים ע"י 9) שלכתחילה לא יאמר עמהם 'על הנסים'.

(12) ועיירות שנהגים בהן כעיינות המסופקות רק לחומרא ובגן בבני

הנסים בברכת המזון אם חזר או לא, אכן אם כבר אכל סעודה אחת בבוקר, לכל הודעה אינו חוזר כששכח בסעודה השנייה, אלא מוסיף בסוף ברכת המזון 'זרחמן הוא יעשה לנו נסים' וכו'.

[משגיב סי' ו]

קצת שייכות קיימים אלו¹⁸⁵. נכבים הספקות¹⁸⁶ וכו', שתרית משפטיין לביית הפך¹⁸⁷.

(11) ומטעם זה בפורים המשולש, שהדין הוא שבמקומות המוקפים אומרים 'על הנסים' בט"ו באדר, אם אמר 'על הנסים' ביום שישו נ"ד אדר, כתב לעיל (סי' תרפ"ח) סי' יח) שאין צריך לחזור, וכן אם אמר 'על הנסים' בפורים קטן [באדר א], כתב לקמן (סי' תרצ"א) סי' א) שאין צריך

מילואים הלכות מגלה סימן תרצג

המשך מעמוד קודם

ולענין חיוב שאר מצוות הפורים בעיירות המסופקות, ראה בשו"ע לעיל (סי' תרפ"ח סי' ד) ובמשנ"ב שם (סי' ט) ובמה שכתבנו שם.

13) וטעם ההשכמה לבית הכנסת, כתב המחצה"ש (סי' ב) שכיון שמוטל על כל אחד להתעסק באותו יום במצוות רבות, משלח מנות ומתנות לאביונים וסעודת פורים, וגם התפילה ארוכה יותר משאר ימים בקריאת מגילה ואמירת פיוטים, לכן משכימים לבית הכנסת כדי שיוסיפו הכל.

ברק, נהג החו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' לו) שלא לומר על הנסים בטי', למרות שאת שאר מצוות הפורים החמיר לנהוג גם בטי', ובטעם הדבר ביאר הגר"י קניבסקי (שם), שכל דין ט"ו בבני ברק אינו אלא חומרא, ולכן החמיר רק במצוות היום מספק, אך לא לענין 'על הנסים', ובלוח ארץ ישראל כתב שבזמנינו המנהג בכל העיירות המסופקות, שלא לומר 'על הנסים' בטי' אלא בי"ד בלבד, וכן הורה הגר"י קניבסקי (שם). מאידך, בשו"ת הר צבי (ארו"ח ח"ב סי' קכ"ח אות כז) כתב שאומרים 'על הנסים' בטבריה בשני הימים ודבריו המשנ"ב.

הלכות מגלה סימן תרצד המשך מעמוד קס

להקנות הכסף לאשה ולכנים הגדולים ודעתו (ישמח ישראל פורים עמ' קמט) שיכול הבעל לתת לאשתו פרוטה במתנה גם בלי תנאי שאין לי רשות בזה, ואינו צריך דוקא לזכות לה על ידי אחר, וראה בארחות רבנו ח"ג עמ' מו אות נ. אכן, לגבי בניו הקטנים שהגיעו לחינוך, דעתו (אגרת הפורים פי"ד הע' כג) שאין צריך להקנות להם את הכסף, אלא די להחזיעם שנותנים בשבילם כסף למתנות לאביונים (וראה לעיל שדעתו שלא נהנו לחנכם).

ודעת הגר"י קרליץ (הוט שני שבת ח"ג עמ' רלא) שהנותן עבור אשתו אינו צריך להקנות לה את הכסף, ודי בכך שנותן עבורה משום שיאשתו כגופו. אבל בשנתן עבור בני ביתו שהגיעו לחינוך, צריך להקנות להם את הכסף כנ"ל.

ולענין משלוח מנות, האם אשה שלקחה מאכלים מהבית כלי רשות בעלה צריכה ליכות בהם, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרצ"ה סי' כה).

3) ובטעם הדבר שחייבו עני במתנות לאביונים, אף שעני אינו חייב ליתן צדקה אלא דבר מועט פעם אחת בשנה כמבואר בשו"ע (וי"ד סי' רמז סי' ו-רמ"ט סי' ב), כתב הבי"ח (ד"ה דייב, והוא מקור דבריו) שהכשר מצות פורים כך הוא לתת מתנות לאביונים, וכמו בדי' כוונת בליל הסדר. והפמי"א (משב"ז סי' א) כתב טעם נוסף לחייבו מפני שזמנם היו בכלל הנס.

[משנ"ב סי' ב]

או קעו"ת⁴ וכו', אפילו שפ"י פרוטו"ת⁵ וכו', דלקתה'לה⁶ צריך למן לאצ"ח⁷ וכו', מאכל, או מעו"ת⁸ שיכול להוציא כפורים⁹.

4) ולקיים מצוה 'מתנות לאביונים' על ידי נתינת צ"ק, דעת הגר"שז אויערבך (הליכות שלמה פורים פי"ט סכ"ג ודבר הלכה אות לו) שיוצאים בזה ידי חובת 'מתנות לאביונים' אפילו אם לא הגיע זמן פרעונו, או הגיע זמן פרעונו והבנק סטר, כל שיוכל לקבל תמורתו מחבירו או שכנו, או לקנות תמורתו בחנות, וכן דעת הגר"שז אלשיך (הליכות והנהגת פורים) וכן דעת הגר"שז וואנר והגר"ח קניבסקי (ישמח ישראל עמ' קמג קמ"ה ק). מאידך, דעת הגר"י קרליץ (שם עמ' קכ"ח, אגרת הפורים פי"ד הע' ט) שאין יוצאים ידי חובת 'מתנות לאביונים' בנתינת צ"ק גם אם התאריך שלו הוא בו ביום, כיון שאינו נחשב לממון אלא לטטר חוב, אלא אם כן יש לו אפשרות להוציא את תמורתו בו ביום מהבנק (וראה בארחות רבנו ח"ג עמ' מח שבנתינת דולרים יוצא ידי חובת מתנות לאביונים).

ואם נתנים צ"ק דחוי לגבאי צדקה, והוא נותן ממון תמורתו לעני בפורים, דעתו (שם) שצריך הגבאי לזכות את הכסף לבעל הצ"ק, שאם לא כן לא יצא הנותן ידי חובתו. מאידך, דעת הגר"שז אלשיך (ישמח ישראל עמ' קל"ז) שאין צריך לזכות את הכסף לבעל הצ"ק.

שלא חייב את כנותיו הגדולות לתת מתנות לאביונים ומשלוח מנות ושכן נהגים, אבל בנו הגדול נתן מעצמו, וראה בא"א (בתשא"ט) לקמן סי' תרצ"ה סי' ד"ה בהשערו.

ובניו ובנותיו הקטנים שלא הגיעו לגיל חיוב מצוות הגיעו לגיל חינוך, האם מחוייב לחנכם במתנות לאביונים, כתב הפמי"א (סי' תרצ"ה א"א סי' יד) שחייבים לחנכם לתת מתנות לאביונים, וכמו בכל מצוה דרבנן (וראה במשנ"ב לעיל (סי' תרנ"ו סי' א) ומה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' תפ"ט סי' א)). וכן דעת הגר"שז אלשיך (הליכות והנהגות פורים, יבקשו מפיחו פ"א אות ח' עמ' מה) והגר"י קרליץ (ישמח ישראל פורים עמ' קנ"ח). וגיל החינוך לענין זה, דעת הגר"שז אלשיך (בלילה שהוא עמ' 13) שהוא מגיל שש או שבע (וראה בהמשך עוד פרטים בזה), ודעת הגר"י קרליץ (שם) שהוא מגיל תשע. מאידך, הא"א (בתשא"ט) לקמן (שם) כתב שאין חוששים לחנכם במתנות לאביונים, כיון שעל פי רוב אין להם מעות משלהם, וכן דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' קמ"ח), ודעת הגר"ח קניבסקי (ישמח ישראל שם עמ' קמ"ז) שלא נהגו לחנך קטנים במתנות לאביונים (וראה להלן כיצד ינהגו כשנותנים עבורם).

וכשנותן מתנות לאביונים עבור אשתו ובני ביתו הגדולים, דעת הגר"שז אויערבך (הליכות שלמה פורים פי"ט סי' ד) דבר הלכה אות כז) שאינו צריך להקנות להם את המעות, כיון שאין דין 'לכ"ו במתנות לאביונים', ונס אינם צריכים לתת אותן בעצמם, ודעת הגר"ח קניבסקי (שם) שיכול לזכות שלוחם, אבל טוב שיקנה להם את הכסף, ומ"מ דעת הגר"שז אויערבך (שם) שטוב שידויע הבעל לאשתו שהוא נותן בשבילה, וביאר הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ח אות ד) שטעם הדבר כדי שיהיה ניכר שנותן בשביל אשתו.

מאידך, דעת הגר"שז אלשיך (שבנות יצחק פורים פי"ח אות א הליכות והנהגות פורים) שמצות הנתינה צריכה להתקיים בכסף של מקיים המצוה, ומשום כך הנותן עבור אשתו ובני ביתו, צריך שיאמר לגבאי הצדקה שיוצא בכסף עבור אשתו ובני ביתו קודם שיתנם לעני (ואינו צריך לפרט לגבאי עבור מי יזכה, ודי שזכה עבור מי שבדעת המקנה), וצריך שבני הבית ידעו מוכר קודם שנותן הגבאי את הכסף לעני, כדי שיתמונו לזכות לעני מה שזכו מאביהם (וראה שו"ת חמדת שלמה (וי"ד סי' לב) שהשולח את חבירו ליתן צדקה עבור מוסף של השליח לא קיים המשלח מצות צדקה). ואף קטן שהגיע לחינוך, דעתו (בלילה שהוא עמ' 13, יבקשו מפיחו עמ' מה) שצריך להקנות לו את הכסף, ודוקא קטן שהגיע לעונת הפעוטות שהוא גיל שש או שבע, אבל פחות מכן לא יקנה לו את הכסף, כיון שאינו יכול להקנותו לעני, אלא יתן לו רק כדי להרגילו במצות 'מתנות לאביונים'. וכתב הגר"ח קניבסקי (אגרת הפורים פי"ד הע' כז) שנהגו

הַלְבוּת מְגִלָּה סִימָן תְּרֵצָה תְּרֵצָד

ביאורים ומוספים

את שניהם, יש להקדים את קריאת המגילה משום 'פרסומי ניסא'.
ובתב בשם החז"י ארם, שמנהג העולם כדעת הרמ"א למול קודם
קריאת המגילה.

ובביאור דעת הרמ"א שיש להקדים מילה לקריאת המגילה, אף
שלענין שאר מצוות כתב לעיל (שם ס"ב) שקריאת המגילה קודמת,
כתב הפמ"ג (א"א ס"ק א) שקריאת המגילה קודמת למצוה
דאורייתא רק באופן שאם יקדים את המצוה לא יהיה לו אחר כך
ציבור גדול בשעת הקריאה [אף שיהיה לו מניין]. ו'פרסומי ניסא'
ע"פ, מה שאין כן במילה שאחריה קוראים את המגילה בציבור,
ודאי עדיף להקדים מצוה דאורייתא. [עוד כתב (שם משב"ז ס"ק ב)
שמטעם זה קודם מתפללים וקוראים קריאת שמע תחילה, ואחר
כך קוראים את המגילה].

אכן כשהברית אינה בבית הכנסת, ואם ילכו למול קודם המגילה
לא ישמעו אחר כך את המגילה, כתב הערוך השלחן (ס"ה)
שקוראים ואחר כך מלין. ולענין ברית בראש השנה, כתב המשגיב
לעיל (ס"י תקפד ס"ק יא) שאם הברית בבית התניוק, והבית רחוק
מבית הכנסת, מלין אחר התפילה, משום שירחא דציבורא
שיצטרפו ללכת שם ולשהות ולחזור לבית הכנסת.

[בה"ל ד"ה מוציאין]

יטא לבו על הפסוקות, פנאיטא פסיטין צו לענין תפלה²¹.

21) אנונם לענין תקיעות שופר בראש השנה, כתב הרמ"א לעיל (ס"י)
תקצ ט"ט) שמחזירים את הספר תורה רק אחרי התקיעות, ולא
חששו שהמחזיק את הספר תורה לא יבין לשמוע את תקיעות
השופר, וביאר הגר"ח קניבסקי (אש"י ישראל פ"א זע" טא) שביין
שהתקיעות נמשכות זמן מועט, לא חששו, ומותר [הובא בדברינו
לעיל (ס"י צו ס"ק ב)].

סִימָן תְּרֵצָד דִּין מְעוֹת פּוֹרְיִים לְעֻנְיִים

[משנ"ב ס"ק א]

בין איש¹ ובין אשה² וכו', דצריך לתת מפה שנתנו לו³.

1) ואבל אפילו בתוך השבעה, כתב לקמן (ס"י תרצו ס"ק יז ויט)
שחייב במתנות לאביונים, ומותר ליתן לו מתנות לאביונים, שלא
גרע מצדקה. ולענין אונן שפטור מן המצוות, האם חייב במתנות
לאביונים, ראה מה שכתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה
ח"א ס"י צא אות כה ס"ק ד) שכן בחיובו במצות צדקה, וסיים,
שמסתבר שליתן צדקה לעילוי נשמתו של המת מותר, שהרי זה
כבודו של המת [ראה משנ"ב לעיל (ס"י ע ס"ק ז)]. אם כן יתחייב
באופן זה ליתן גם מתנות לאביונים.

2) ובטעם הדבר, כתב לקמן (ס"י תרצה ס"ק כה) שאף הן היו באותו
הנס, וצריכה היא לשמוח ולשמח לב אביונים [וכמו שכתב לעיל
(ס"י תרפט ס"ק א) לענין קריאת המגילה]. ועוד, שכתוב 'קימו
וקיבלו היהודים' וגו' וגם נשים בכלל.

ולענין אשה נשואה, ראה מה שכתבנו לקמן (ס"י תרצה שם).
וכן בנינים ובנות [שהגיעו לגיל חיוב מצוות], אף אם הם סמוכים על
שולחן אביהם, כתב הערוך השלחן (ס"ב) שהם חייבים ליתן
בעצמם 'מתנות לאביונים', וכן דעת הגר"ש אלישיב (יבקשו מפיהו
פ"א אות יח), וכן דעת הגר"ח קניבסקי (ישמח ישראל פורים ע"י
קמט) שהמנהג לתת פרוטה לבנים גדולים כדי שיקימו בה 'מתנות
לאביונים' [וראה בארחות רבנו (ח"ג ע"י מז) בשם הגר"ח קניבסקי,
המשך במילואים עמוד 132

[משנ"ב ס"ק ח]

וְאֵין אוֹמְרִים 'לְמַנְצָח'¹⁴.

14) ואם טעה והתחיל לומר 'למנצח', דעת הגרש"ז אויערבך (קובץ
מבקשי תורה ח"ג ע"י רס) שיפסיק באמצע המזמור.

[משנ"ב ס"ק ט]

עֲמֻלְקָי¹⁵.

15) ובשעת הדחק כשלא שמע פרשת 'זכור', כתב לעיל (ס"י תרפה
ס"ק טו) בשם המג"א, שיוצא ידי חובת מצות עשה של 'זכור'
כששומע פרשת 'זיבורא עמלק' בפורים [ראה שם הנפקא מינה
בוהו]. אכן, המשנ"ב שם תמה על כך, שהרי לא נזכר בפרשת 'זיבורא
עמלק' כל מה שעשה לנו עמלק הציזוי למחות את שמו.

ולענין אופן הגיית תיבת 'זכר' בקריאה זו [שלענין פרשת 'זכור',
כתב לעיל (שם ס"ק יח) שיש מחלוקת אם לקרוא 'זכר בצירוי או
זכר בסגול, ולכן נכון לקרוא את שניהם], כתב בשו"ת בצל החכמה
(ח"ז ס"ט) שמהניס לקרוא 'זכר בצירוי בלבד, שכך העיקר להלכה,
והקצות השלחן (ס"י פד בדה"ש ס"ק כב) כתב שהעיקר הוא 'זכר'
בסגול כמנהג הגר"א לענין זכור (מעשה רב אות קלד) אלא שיש
נוהגים גם בקריאה זו לקרוא את שני הניקודים.

[משנ"ב ס"ק יו]

וְאֵין הַפְּנִיגָה לְכַפְלֵה¹⁶ וכו', הִיכָא דְסָלִיק עֻנְיָא שְׁאֵינִי¹⁷.

16) ואף השריע עצמו כתב לעיל (ס"י קלו ס"א ו-ד) שבפרשת עמלק
אין קורים אלא תשעה פסוקים, וכתב המשנ"ב כאן (ס"ק יד)
שאפילו לכתחילה עושים כך, ומה שכתב השריע כאן שכופלים
את הפסוק האחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים, ביאר הפרי חדש
(שם ס"ד) שאינו מעיקר הדין אלא מנהג בעלמא.

17) ובטעם הרבר שלא רצו חז"ל להוסיף על פרשת 'זיבורא עמלק'
כמה פסוקים מלמטה או מלמעלה כדי להשלים לעשרה פסוקים,
כתב לעיל (שם ס"ק ג) שרצו לרמוז בה שמפני שעמלק גרם להיות
השם והכסא חסרים, כדכתיב 'כי יד על כס יד', כך יהיו פרושיותיו
חסרות.

[משנ"ב ס"ק יא]

וְצִירֵיךְ פְּלִן לְשִׁמְעַ הַבְּרָכָה¹⁸.

18) וחייב ברכה זו, כתב לעיל (ס"י תרצב ס"ק ד) שתלוי במנהג
כמובא בגמ' (מגילה בא, ב), והשריע כתב שם שבזמנינו נוהגים
לברך, [ומבואר במשנ"ב כאן שהמנהג הוא שהבעל קורא מוציא
את כולם, וראה שו"ת ציץ אליעזר (ח"א ס"י מח) שהביא שיש
מקומות שנהגו בהם שכל אחד מהציבור מברך לעצמו את ברכת
'הרב את ריבנו', וכן נהגו בישיבת ראדין, וכן נהג הגר"מ פיינשטיין
(הרי"י קדם ח"א ס"י קצד אות ב), וכן הובא מנהג זה בא"א
(בוטשאטש, ס"י תרצב)].

[משנ"ב ס"ק יב]

וְשִׁשּׁוֹן קִרְטוֹן עַל מִילָה¹⁹ וכו', דְּנִקְדָּיִם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה²⁰.

19) וביאר הדרכי משה (אות ד) שמטעם זה יש להסמיק את המילה
מיד לאחר קריאת התורה, כדי שתהיה היא אחת שזו התורה
סמוכה ל'ששון', וכן כתב המחצה"ש (ס"ק א). והערוך השלחן
(ס"ה) ביאר שלכן מלין קודם קריאת המגילה, כדי שטובל לקרוא
'הששון', [וטעם נוסף כתב הדרכי משה (שם), שמלין אותו קודם
הקריאה כדי שגם הוא יהיה בכלל יחדיו, וטובל לומר ל'יהודים'
היתה אורח].

20) וטעמו כתב לעיל (ס"י תרפו ס"ק ט), שביין שיש שהות לעשות

